

MoMA, New York

Ki írja a kánont?

A New York-i színtér legfőbb jellemzője, hogy roppant kompetitív. Ha padlóra kerül – ami ritkán fordul elő, de történetesen a globalizáció következtében mégis ez történt –, akkor feltápaszkodik, megrázza magát, és új stratégiával áll elő. Nem ragaszkodik dogmákhoz, pozíciókhoz; ha kell, fegyvernemet is vált – a lényeg, hogy talpon, versenyben maradjon.

Amennyiben van vesztese a modernizmus válságának, a kritikai teóriák térnyerésének és a művészeti világ kitágulásának, az a Museum of Modern Art, a modernizmus egykori szentélye. A MoMA manapság korábban elképzelhetetlen atrocitásokat is kénytelen elviselni, minthogy pozíciója, értékítélete már nem igazán számít – ahogy az a Sanja Iveković-kiállítás kapcsán szervezett konferencián a legutóbbi kasseli Documenta egyik kurátora, Ruth Noack szájából elhangzott. Ha egykor a MoMA a kanonizáció szent helye volt, most a helybelieknek az intézmény megváltozott kiállításpolitikájával kapcsolatos értetlenkedésére – vajon mit keres egy „ismeretlen” kelet-európai nő New York vezető múzeumban – az a válasz, hogy a művész már régóta része a másutt íródó kánonnak, és a MoMA az, amelyik éppen „felzárkózik”.

A versenyszellem mellett az intézmény másik erénye, hogy

Kogart, Budapest

Párbeszéd egy festőről

Csernus Tibor: Müteremudvar, 1990
olaj, vászon, 155x180 cm, Kovács Gábor Gyűjtemény

Ipartervés: Amikor a hagyatékok gondozó és a csernusi művészet megismertetésén munkálkodó Kogart Alapítvány Feldolgozás alatt című kiállításával mint gondolattal találkoztam, megkerestem, milyen szövegeket írtak Csernus Tiborról az utóbbi időkben. Stenczer Sári írásának (www.barkaonline.hu) hangütése tűnt a legizgalmasabbnak. Így kezdődik: „Nehéz írni Csernus Tiborról... Csernust ismerni kellett, festményeit pedig látni kell. Minden egyéb hiábavaló.” Fontos mondatok! Én más véleményen vagyok: a hiábavalóság említése a „nem közvetlen ismerők”, a beavatlanok (?) tehetetlenségre kárhóztatása és a „tűztől” való távol tartása lenne, a kritikai értékelésről való leszoktatással egyenértékűen, s Csernusról nem nehéz, de nagyon körülményes írni. Az emlékezés-sel és anekdotákkal kevert ismeretők ellenére – vagy éppen miattuk is – tényhiányban szenvedünk: az emlékezések eltakarják a kritikát is. A nagyszerűség hangsúlyozásával a tárgyakat körülölelő szövegek – a művészt, személyét, alkotásait s azok koronkénti, igen változó fogadtatását – egy már kialakult és megkövesedni látszó kultusz keretei közé illesztik, bonthatatlanul.

Timár Katalin: Ha megengedi, akkor én az ön által jogosan említett „tényhiány”-t egyfajta produktív félreolvasásként „térhiány”-nak olvasnám. Az a helyzet, illetve folyamat, amit ön leír ugyanis – talán némileg az azt létrehozók szándékán kívül –, épp terdeficitet eredményez. Nem ad teret olyan értelmezéseknek és értékeléseknek, amelyek az ortodoxtól eltérők vagy a közvetlenség nézőpontjából kívánnának tárgyukra – Csernusra és műveire – tekinteni.

[folytatás a 9. oldalon]

(folytatás az 1. oldalról)

Epp emiatt is tartom a Csernus-műterem rekonstrukcióját történeti-módszertani szempontból olyan vállalkozásnak, amely nemcsak számtalan csapdát rejt, de az „életmű” sajátos mediatisztségének megteremtésével a meglévő kevés teret még jobban szűkíti. Vagy az ön terminusával élve: a tényhiányt valójában még csak megközelítőleg sem képes pótolni. Mind ezt azért gondolom így, mert valójában a műteremben való alkotásról nem tudunk, nem tudhatunk meg semmit, mintha egy statikus, az időtől – és részben a tértől – megfosztott fotót néznénk. Egy ilyen műterem-rekonstrukció kizárólag egy olyan közeget képes megteremteni, amelybe aztán a néző investálja bele a saját romantikus atmoszférára való igényét. Egy képet keres, amit vagy megtalál, vagy csalódik. A kérdés tehát

Csernus Tibor: Dieppe, 1979

olaj, vászon, 125x210 cm, Kovács Gábor Gyűjtemény

óhatatlanul is addózik: milyen módon pótolhatjuk a tényhiányt? A Kogartban most látható kiállítás mit tesz hozzá a tényekhez, mit kezd a meglévő interpretációs kultusszal? Milyen módon növelhetjük azt a teret, amely Csernus

rendszerét és dimenzióit az általa megszabott, ellenőrzött keretek között tudja tartani. Ehhez kap együtt- és közreműködő társakat. Csernus esetében ilyen erős, az életmű egészén végigvonuló akarattal nem találkozunk. Helyette olyan, átélkesültségtől szétélesztülő, a távollevő nagysággal való találkozás élményét megpendítő interjúkban, kisebb dolgozatokban fixálódnak az értelmezés alapontjai, amelyek a Festőt mutatják be, akinek a Festszet az élete-világa. A tényhiány oidaát a Kogart tulajdonában álló gyűjtemény és a magyar műzeumokban és gyűjtőkneél őrzött művek rendszerezett és teljességre törekvő együttes bemutat

tása jelenthetné első lépésben. Ennek megvalósulására most nem fogadnék, mert az érdekek eltérők, s jelenleg emiatt nem látom megvalósíthatónak ezt a – bennem időrendi elrendezésben megjelenő – kiállítást.

Kogart, Budapest

Párbeszéd egy festőről

san, mintha festészetének értékelése evidens volna, ahol ezekről az evidenciákról már senki se tudja, honnan származnak és milyen megalapozottsággal bírnak. Ezeknek a kérdéseknek a megvizsgálásához nemcsak arra lenne szükség, hogy Csernus életművén belül meg tudjuk figyelni a kapcsolatokat, hanem hogy maga az életmű is egy megfelelő – azaz korszerű – kontextusba kerüljön.

Iparterves: Nem gondolom, hogy elientét húzódna az életmű időrendi megismerhetősége és kontextualizálása között. Mindkettőre ugyanúgy szükség van. Az egységesség látásmód megteremtéséhez egy tisztességes, a művet és a kort összevető, kritikus szellemű nagymonográfiára lenne szükség. E munka nagyjából meg is felelné annak a státusnak, amelyben Csernus a kortárs magyar festészet központi alakjaként elhelyeződik. Mert az nem kétséges, hogy az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején-közepén egyfajta fárosz volt: kiemelkedett tehetségével és Párizsból hozott újításával, vérszédítő témájú, kompozíciójú és új, eredeti faktúrájú festményeivel-grafikáival. Ehhez a világitótoronyhoz kellene illeszteni azt a Csernust, azt a jeles kismestert, akit a Kogart grafikai mutatnak.

Timár Katalin: Egy ilyen jellegű feladatokhoz azonban nagyon sok, mára meghaladott vagy értelmét veszített, berögződött vélekedéstől és tabutól kéne megszabadulnunk. Gondolok itt olyan klisékre, mint egy életmű koherenciája és folyamatosan emelkedő színvonala. Vagy ilyen egy másik, vizsztatérő motívum, amikor az elkészült műalkotások minőségét rávetítjük az alkotó emberi kvalitásaira, amelyek

elvárni, hogy a saját anyagát (illetve annak egy részét) kritikailag kezelje és kontextualizálja, mert ez egyfajta intellektuális, esztétikai, sőt anyagi leértékelődéssel is együtt járhat. A Kogartban látható válogatás épp a híres festmények művészi és művészettörténeti háttérét akarja megteremteni nagyszámú rajz és akvarell, valamint dokumentációs anyagok, katalógusok révén, és a közönség számára is élvezhető módon (lásd a restaurálási videót), ami feltétlenül értékelendő szándék. Az már más kérdés, hogy az életműhöz kritikailag közelítő számúra a kiállított képek még inkább nyilvánvalóvá teszik, hogy a zseniálisnak mondható művészimesterségbeli tudás mögött a „mondanivaló” eltörpül vagy háttérbe szorul. Ami véleményem szerint nem tesz jót az életmű egésze megítélésének. Ez a tárlat Csernus esetében egy feloldhatatlannak tűnő paradoxont eredményez. Elméleti-módszertani szempontból nagyon lényeges,

Csernus Tibor: Két akt akvarell, papír, 75x54,5 cm

is mintegy az ujjgyakorlatok szintjére tolja vissza.

Iparterves: A kiállítás nem pusztán a mesteri kis munkákban – a gondosan, akadémikus módon elkészített, általában keltezetlen aktokban és a vizuálisan nagyon erős, de pszichológiai értelemben alig valamit mondó önarcképekben – látványosan megnyilatkozó anyagszeretet és a tanulmányok

Csernus Tibor Emlékműterem

nővelhetjük azt a teret, amely Csernus műveinek egyfajta dinamikus interpretációját tenné lehetővé? És hogyan: is nézne ki egy ilyen dinamikus Csernus-kép?

Ipartervés: A Csernus-tanítvány és barát, Lakner László munkásságának interpretációja kapcsán arról cserél-tünk eszmét (Műértő, 2011. október), hogy Lakner igyekszik mindent megtenni annak érdekében, hogy művésze el- és befogadásának viszony-

ben megjelenő – kiállítás.

Timár Katalin: Itt vitatkoznék önnel az elképzelt kiállítás rendszerezőelvének kérdésében. Véleményem szerint nem biztos, hogy az említett kronologikus elrendezés mutatná meg Csernus életművének „mélységeit és magasságait”, illetve azokat az összefüggéseket, amelyeket ma lenne szükséges vizualizálni. Hogy Csernust ne legendaként emlegetjük, ne úgy utaljunk rá folyamato-

szokott emberi kvalitásaira, amelyek vagy léteznek, vagy nem, de sokszor kevés közülük van a létrejött művek minőségéhez. Ezek a megközelítéseket uraló és bénító közhelyek a Csernus-irodalomban is gyakran visszaköszönek. Ebből a szempontból figyelemre méltó kísérlet a Kogartban látható kiállítás, amely minden értékelhető elgondolása és erőfeszítése mellett vagy ellenére a lehetetlent kíséri meg végrehajtani. Nehéz egy gyűjteménytől

hogy a létrehozói (Mészáros Zsolt és Szabó Noémi) a közönség számára is bemutatásra érdemesnek tartják a vázlatokat, sőt a skicceket is, ahogy ezt a hatalmas plexivel fedett térrész mutatja. Ezek alapján is egy valóban bravúros tehetségű művész imágóját teremtik meg, természetesen joggal. De épp ez a „kézügyesség” az, ami egyrészt a festményeken és a fémüveken visszaköszön, másrészt azokat

nagyobb művekhez vezető folyamatát akarta bemutatni és dokumentálni, hanem ezzel – és itt csatlakoznék ahhoz, amit a kollekciónál és a rendezésről mondott – mintegy egyenrangú célja volt a Kogart mint kultuszteremtő és -ápoló hely felmutatása. Végeredményben: a csernusi életmű és a Kogart pozíciójának végérvényes összekapcsolása. Az utak megint összeértek. *(Megtekinthető február 26-ig.)*